

Piotr Feczko

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego
e-mail: piotr.feczko@gmail.com

**RECENZJA – NICOLAS BERGGRUEN,
NATHAN GARDELS (2013), INTELLIGENT
GOVERNANCE FOR THE 21ST CENTURY.
A MIDDLE WAY BETWEEN WEST AND EAST,
POLITY PRESS, CAMBRIDGE**

Książka *Intelligent Governance for the 21st Century. A Middle Way between West and East* autorstwa Nicolasa Berggruena i Nathana Gardelsa jest ciekawą lekturą dla czytelników zainteresowanych szerokim zakresem zagadnień dotyczących zarządzania publicznego – w warunkach globalizującego się świata.

Publikacja ma charakter zarówno naukowy, jak i popularyzujący osiągnięcia nauk społecznych dotyczących polityki publicznej. Treść książki stanowi przedstawienie założeń oraz uwarunkowań dzisiejszego *governance* – zarówno wobec demokracji zachodnich, jak i Chin. Tematyka publikacji dotyczy szerokiego zakresu problemów zarządzania publicznego, stosunków międzynarodowych, ekonomii, nauki administracji oraz prawa.

Nicolas Berggruen jest właścicielem licznych, szeroko zdywersyfikowanych globalnie inwestycji (rozpoczął pracę zawodową na rynku kapitałowym w wieku 17 lat), a także jest założycielem i prezesem Berggruen Institute (międzynarodowego instytutu na rzecz badań, promocji i rozwoju efektywnego *governance*, do którego dokonań należy na przykład inicjatywa *21st Century Council*)¹. Nathan Gardels jest – związanym ze wspomnianym instytutem – redaktorem naczelnym portalu *The WorldPost*². Obu autorów prezentujących *Intelligent Governance for the 21st Century* można obejrzeć oraz wysłuchać na serwisie YouTube³.

Książka liczy 206 stron i składa się z trzech zasadniczych części: 1) Globalizacja i *governance*, 2) Inteligentne *governance*: Teoria i praktyka, 3) Konkluzja.

Publikacja jest podzielona na dziewięć rozdziałów (o numeracji ciągłej – niezależnej od głównego podziału na części).

¹ <http://www.berggruen.org> [dostęp: 28.09.2015].

² <http://www.huffingtonpost.com/theworldpost> [dostęp: 28.09.2015].

³ <https://www.youtube.com/watch?v=EY3GtItN9KY> [dostęp: 28.09.2015].

Zwraca uwagę okładka książki. Podzielona jest pionowo na pół – na część niebieską, z białą pięcioramienną gwiazdą, oraz część czerwoną, z żółtą gwiazdą. Ma to symbolizować przewodnie kraje cywilizacji zachodniej i wschodniej: USA i ChRL. Na okładce – oprócz tytułu zamieszczonego na czarnym tle – znajduje się też komunikatywny podtytuł: *A Middle Way between West and East* (co nawiązuje do antycznej zasady *aurea mediocritas*⁴).

W literaturze – zarówno polskiej, jak i światowej – nie ma ostatnio wydanej publikacji, która by z takiej perspektywy prezentowała temat nowych dróg *governance* na świecie. Można odnaleźć – w pewnym sensie podobne – anglojęzyczne publikacje, które dotyczą dialogu między systemami zarządzania publicznego. Cechują się one jednak istotnie węższym zakresem poruszanej problematyki – przede wszystkim prezentują temat zastosowania idei transatlantyckiego *governance* wobec potrzeb i uwarunkowań dzisiejszych Chin [por. Yu, Guo, 2012; Zhenglai, Guo, 2011; Jinping, 2015].

W polskiej literaturze można napotkać obecnie stosunkowo liczne publikacje dotyczące tematu odbioru przez człowieka Zachodu sposobu rządzenia we współczesnych Chinach. Zazwyczaj nie są to prace koncentrujące się na tematyce merytorycznej zarządzania publicznego ani na zagadnieniach ekonomicznych czy prawnych [por. np. Góralczyk, 2010; Dziak i in., 2012; Łoziński, 1998; Kardaszewicz 2009]. Najczęściej przeważają tam wątki o charakterze historycznym, kulturoznawczym oraz socjologicznym⁵.

We wprowadzeniu do omawianej książki autorzy przede wszystkim przedstawiają intencję zaprezentowania najlepszych metod *governance* Wschodu i Zachodu (na przykładach głównie Stanów Zjednoczonych i Chin), które mogą być wykorzystane wobec ogólnoswiatowych wyzwań niesionych przez procesy globalizacji. Podkreślają, że nie mają zamiaru przeciwstawiać sobie sposobów zarządzania publicznego amerykańskiego oraz chińskiego. Zaznaczają, że zależy im na właściwych rezultatach rządzenia przez merytoryczne elity w perspektywie dłuższego okresu oraz na popularyzowaniu zasad rządów demokratycznych.

Rozdział pierwszy recenzowanej publikacji zatytułowany jest „Globalizacja 2.0 i wyzwania dla dobrego rządzenia”. Przede wszystkim należy przytoczyć sformułowaną tam definicję *governance*, które według autorów: „(...) dotyczy tego, jak przyzwyczajenia kulturowe, instytucje życia politycznego, systemy ekonomiczne społeczeństw mogą być dostosowywane do osiągnięcia możliwie dobrego życia członków społeczności”⁶. Zajęcie takiego stanowiska jest istot-

⁴ *Aurea mediocritas* – złoty środek. Por. Jędraszko, 1968: 23.

⁵ Do nielicznych wyjątków od tej prawidłowości należy opracowanie Wojciecha Jakóbca pt. *System konstytucyjny Chińskiej Republiki Ludowej*. Zob. Jakubiec, 2008. Oczywiście należy odnotować, że tematyka dotycząca ChRL nie ma dziś dla nauk właściwych dla zarządzania publicznego w Polsce bezpośredniego priorytetowego znaczenia, aczkolwiek wiele wskazuje na to, że rola ta będzie istotnie rosła (co szczególnie można obserwować już od stosunkowo długiego czasu w pracach nauki anglosaskiej).

⁶ Christopher Pollitt twierdzi, że właściwe *governance* zapewnia sterowanie życiem społecznym przez sieci, a także partnerstwo między organami władzy publicznej, podmiotami komercyjnymi oraz aktorami trzeciego sektora. Por. Pollitt, Bouckaert, 2011: 21.

ne, istnieje bowiem pewna niejasność w przedmiocie określania czy rozumienia współczesnego *governance*. Na przykład David Levi-Faur pisze, że pojęcie *governance* w świecie nauk społecznych jest obecnie określane na najrozmaitsze sposoby, na przykład jako: „pomysł parasol”, „pomysł mostujący”, „fetysz”, „teoria”, „perspektywa”, „pustosłowie”, „pole” [Levi-Faur, 2014]. W tym rozdziale autorzy wskazują także zróżnicowane wyzwania „globalizacji 2.0” – w szczególności konieczność zaangażowania obywateli w sprawy publiczne ich społeczności oraz uposażenia obywateli w istotne możliwości partycypacji w procesach decyzyjnych [Hausner, 2015: 17–36; Bevir, 2013: 187 i n.].

W drugim rozdziale książki, opatrzonym tytułem „Amerykańska demokracja konsumentów wobec chińskiego nowoczesnego mandarynatu”, autorzy prezentują analizę współczesnych blasków i cieni obu wymienionych w tytule systemów społeczno-gospodarczych. Unikają przeciwstawiania sobie, bądź wartościowania, wskazanych reżimów. Twierdzą jednak, że modernizacja nie powinna być wprost tożsama z westernizacją, a demokracja nie zawsze jest zdolna do naprawiania swoich niedoskonałości własnymi siłami i z własnej inicjatywy.

Treść rozdziału trzeciego „Liberalny demokratyczny konstytucjonalizm i merytokracja. Hybrydowe możliwości” odnosi się do debaty nad cechami systemu politycznej merytokracji oraz wybieralnej demokracji jako form dobrego rządzenia. Autorzy wskazują na pewne zbieżności w poglądach tradycji konfucjańskiej oraz myślicieli oświeceniowych. Snują rozważania nad hybrydową formą rządzenia, opartą na doborze funkcjonariuszy rządzących przez wzgląd na ich zalety merytoryczne, ale weryfikowanych przez powszechne wybory.

Rozdział czwarty „Nowe wyzwania dla rządzenia. Sieci społeczne, megamiasta, globalne rozpraszanie możliwości produkcyjnych” dotyczy przede wszystkim bezprecedensowych wyzwań dla zarządzania publicznego płynących: (a) z sieci społecznych (autorzy podkreślają konieczność zachowania równowagi między procesami partycypacji społecznej a władzami publicznymi [Ostaszewski, 2013: 18 i n.], streszczając problem w skrótowym sformułowaniu „Balancing Facebook and the Party”); (b) z powstawania megamiast o liczebności ludności podobnej do liczebności niektórych narodów⁷; (c) ze światowego podziału zadań w procesach produkcji (skutkującego rozproszeniem ich właściwie po wszystkich zakątkach globu – w realiach mobilności kapitału, technologii i umiejętności). Autorzy twierdzą, że każdy krajowy system *governance* powinien znaleźć własne inteligentne rozwiązania wobec przytoczonych wyzwań.

Część drugą publikacji rozpoczyna rozdział zatytułowany „Intelligent Governance. Zasady i wzór”. Zawiera on rodzaj autorskiej propozycji systemu zarządzania publicznego mający stanowić złoty środek między dorobkami Wschodu i Zachodu. Autorzy zaznaczają, że postulują tylko pewien zestaw zasad, który powinien być adaptowany do szczególnych uwarunkowań danego państwa. Przekonują, że dane rozwiązanie krajowe powinno być kompromisem między odpowiedzialnością demokratyczną a wykwalifikowaną merytokracją. Wspomniane wywody autorów

⁷ W literaturze polskojęzycznej można na temat megamiasta przeczytać w niedawno opublikowanej pracy Rajmunda Mydla pt. *Megamiasto Tokio*. Zob. Mydel, 2014.

są oparte na współczesnym dorobku wielu dziedzin obszaru nauk społecznych oraz na licznych przykładach z życia społeczno-gospodarczego całego świata. Dlatego nie można określić ich propozycji mianem utopii [por. Szacki, 2000: 11 i n.].

Rozdziały szósty („Restart dysfunkcjonalnej demokracji w Kalifornii”, siódmy („G-20. Światowe governance – ze szczytów do sieci lokalnych”), ósmy („Europa. Demokracja i zbiorcza suwerenność”) dotyczą zastosowań proponowanych rozwiązań autorów w różnych częściach świata. Polska nie jest bezpośrednio wspominana w wywodach autorów (prócz wzmianki o Marku Belce⁸ – jako jednym z ekspertów w sprawach federalizacji UE i jej roli w światowej gospodarce). Autorzy publikacji w swoich rozważaniach wspominają o Europie Środkowo-Wschodniej jako o miejscu tańszej lokalizacji dla procesów produkcyjnych⁹. Co do Europy Zachodniej, autorzy najwięcej miejsca poświęcają sprawom polityki i gospodarki Niemiec. Zaznaczyć należy, że w wizji autorów Europa jawi się jako jeden z – potencjalnych – kilku filarów przyszłego ładu światowego. Poruszają oni jednak liczne problemy życia społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej. Wspominają na przykład, że „wspólny pieniądz sam nie zbuduje wspólnej tożsamości”. Twierdzą, iż Europa powinna dokonać wyboru: czy – jako docelowo federacja (po przeprowadzonych transformacjach) – chce współtworzyć bieg spraw światowych, czy też chce pozostać w stanie niezdecydowania wobec losów globu i nie współdecydować o nich.

Książkę kończy rozdział dziewiąty opatrzone tytułem „Przetrwanie najmądrzejszego”. Stanowi on zarazem jedyny rozdział części trzeciej publikacji (z tytułowanej „Konkluzja”). Autorzy wywodzą, że obecnie gatunek ludzki znajduje się w szczytowym okresie rozwoju, co niesie mu wiele szans. Znaczna część ludzkości żyje jednak w deficytach zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych lub w stanie braku podstawowych praw i wolności. Niektóre szczytowe osiągnięcia nauki i techniki stanowią istotne niebezpieczeństwa. Dlatego autorzy postulują zastosowanie zasady „przetrwania najmądrzejszego” (zamiast „przetrwania najsilniejszego”). Na proponowaną zasadę mają się składać następujące zalecenia, co do sposobów działania (i zarządzania publicznego): (a) unikać konfliktów; (b) działać inteligentnie (w rozumieniu *intelligent governance*); (c) starać się działać kooperacyjnie. Co zaś dotyczy relacji *governance* Wschodu i Zachodu – autorzy postulują osiągnięcie stanu możliwej harmonii, aczkolwiek zwracają uwagę na konieczność respektowania „starszeństwa cywilizacyjnego” Wschodu.

Należy zwrócić uwagę, że przytłaczająca większość wywodów autorów jest zrozumiała nie tylko dla osób z wykształceniem w zakresie nauk społecznych, ale też dla zasadniczo każdego czytelnika znającego język angielski oraz interesującego się życiem publicznym w Polsce i na świecie. Teoretyczna, bądź

⁸ <http://governance.berggruen.org/groups/1#?member=117> [dostęp: 28.09.2015].

⁹ Można zatem stwierdzić, że autorzy publikacji oceniają dzisiaj – ze swej globalnej perspektywy – gospodarkę tej części Europy jako – przede wszystkim – zdolne do przeprowadzania mniej zyskowych (i stosunkowo łatwo przenoszalnych gdzie indziej) etapów wytwarzania dóbr (tj. jako „montowni”). Wspominają nawet *expressis verbis*, że zakłady produkcyjne będą stopniowo przenoszone z tej części Europy do Chin bądź Meksyku.

praktyczna, znajomość zagadnień polityki publicznej (szczególnie w Stanach Zjednoczonych, Unii Europejskiej oraz w Chinach) powinna zwiększyć korzyści z lektury. Innymi słowy istotną korzyść z przeczytania publikacji odniesie zarówno student, jak i wyspecjalizowany badacz. Dlatego autor recenzji poleca książkę Berggruena i Gardelsa szerokiemu kręgowi Czytelników.

Bibliografia

- Bevir M. (2013), *Theory of Governance*, University of California Press, Berkeley–Los Angeles–London.
- Dziak W.I., Gawlikowski K., Ławacz M. (red.) (2012), *Chiny w XXI wieku. Perspektywy rozwoju*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa.
- Góralczyk B. (2010), *Chiński feniks. Paradoksy wschodzące mocarstwa*, Wydawnictwo Sprawy Polityczne, Warszawa.
- Hausner J. (2015), *Governance and its conceptual foundations*, [w:] S. Mazur (red.), *Public Governance*, przeł. z j. pol. R. Śmietana, Scholar Publishing House, Warsaw.
- Jędraszko Cz. (1968), *Łacina na co dzień*, Nasza Księgarnia, Warszawa.
- Jinping X. (2015), *The Governance of China*, Foreign Languages Press, Beijing.
- Kardaszewicz K. (2009), *Młode Chiny*, Homini, Kraków.
- Levi-Faur D. (red.) (2012), *The Oxford Handbook of Governance*, Oxford University Press, Oxford.
- Łoziński K. (1998), *Oczy diabłów są szare. Chiny – Zachód, historia i polityka*, Wydawnictwo „Koło Podkowy”, Podkowa Leśna.
- Mydel R. (2014), *Megamiasto Tokio*, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne. Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków.
- Ostaszewski K. (2013), *Partycypacja społeczna w procesie podejmowania rozstrzygnięć w administracji publicznej*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Pollitt C., Bouckaert G. (2011), *Public Management Reform*, Oxford University Press, Oxford.
- Rowiński J., Jakóbiec W. (2006), *System konstytucyjny Chińskiej Republiki Ludowej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Szacki J. (2000), *Spotkania z utopią*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa.
- Yu J., Guo S. (red.) (2012), *Civil Society and Governance in China*, Palgrave Macmillan, New York.
- Zhenglai D., Guo S. (red.) (2011), *China's Search for Good Governance*, Palgrave Macmillan, New York.

Źródła internetowe

- <http://governance.berggruen.org/groups/1#?member=117> [dostęp: 28.09.2015].
- <http://www.berggruen.org> [dostęp: 28.09.2015].
- <http://www.huffingtonpost.com/theworldpost> [dostęp: 28.09.2015].
- <https://www.youtube.com/watch?v=EY3GtltN9KY> [dostęp: 28.09.2015].